

Minister Donner zei al dezelfde avond op de televisie dat de beslissingen op het juiste moment door de juiste mensen waren genomen. En hij keek erbij of hij het zelf geloofde. Minister Remkes was wat zorgelijker. Het duurde soms erg lang voordat de informatie doorkwam en in elk geval moet er meer geoefend worden, meende hij. De NOS-verslaggever stelde – ten onrechte – dat alles zo grotelijks langs elkaar heen had gewerkt dat daarvoor de slachtoffers drie uur op professionele hulp moesten wachten. Het is 6 april, crisisoefening Bonfire in de Arena te Amsterdam. Maar ook elders, in de gewelven van de beleidsmakers in Den Haag en Amsterdam om na te gaan hoe regering en beleidsteams beslissingen nemen over de aanpak van zo'n ramp en de zaken coördineren. En hoe politie, brandweer en (geneeskundige) hulpverleningsdiensten in actie komen. De grootste oefening ooit gehouden, geënt op een actuele dreiging: terroristische aanslagen door extreme islamitische groeperingen.

Rampoefening Bonfire: Slachtoffers wachten drie

Een verslag? Nee, een impressie uit de Arena, want de pers was alleen welkom binnen scherpafgebakende roodwitte linten in het Ajaxstadion en niet in de vertrekken van coördinatoren, beleidsmakers en ministers. Hoe het allemaal en met name daar is verlopen, zou pas in mei bekend worden als het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement de gang van zaken op een rij had gezet en beoordeeld. Maar toen was de kopij voor dit nummer reeds bij de drukker. Niettemin verklaarde het Ministerie van Binnenlandse Zaken al op 11 april in een persbericht dat Nederland voor een groot deel klaar is om een terroristische aanslag weerwoord te

bieden..... Misschien qua procedures, maar als honderdveertig gewonden meer dan drie uur moeten wachten op professionele hulp – al heeft dat een bijzondere oorzaak – is zo'n algemene uitspraak toch wel erg optimistisch. En buitengewoon triest, dat geen enkele minister of andere autoriteit juist nu een hartstochtelijke beroep op de bevolking doet toch vooral een Diploma Eerste Hulp te behalen. Nee, er werd alleen wat vaag gepraat over 'zelfredzaamheid'. Want de '(zelf)redzaamheid' onder de bevolking blijkt veel groter dan verwacht, aldus een symposium over dat onderwerp in Amsterdam, eind vorig jaar. Maar (zelf)redzaamheid is iets

meer dan 'met elkaar veilig weggkomen', het kan ook daadwerkelijke eerste hulp aan gewonden betekenen zolang er geen artsen en ambulancehulpers zijn. Maar dan zul je toch wel moeten weten wát je moet doen. Op zijn minst dien je de levensreddende handelingen te beheersen! Dat dringt nog steeds niet tot de overheid door, ondanks rapporten als bij de ramp in Volendam, waarin met name de levensreddende hulp van omstanders werd geroemd!

Bomaanslag

Nu eerst het globale verhaal van de oefening, dat zich overigens slechts voor een deel in de Arena afspeelt. In de ochtend

uur op professionele hulp

komt – uiteraard fictief – bij de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) en de NOS een fax binnen over een dreigende aanslag door een extreme islamitische groepering. In Rotterdam wordt in het havengebied een verdachte camper aangetroffen, die – na onderzoek door het Explosieven Opruimingscommando (EOC) van de Koninklijke Landmacht – een raketwerper blijkt te bevatten. Er zijn genoeg mogelijke doelen in de omgeving, zoals gebouwen, rondvaartboten op de Maas, een museum waar een tentoonstelling zal worden

Foto boven: Een enkeling gaat op de brancard
(FOTO'S HANS VAN LITH)

geopend in aanwezigheid van ambassadeurs en buitenlandse ministers en misschien zelfs een cruiseschip dat die dag aankomt. Als in de camper tekeningen van dit schip worden gevonden, is het doel duidelijk... Kranten, radio en TV zijn inmiddels opmerkelijk geworden door afzettingen en activiteiten van de militairen.

In Amsterdam Arena geeft de rapper Ali B tezelfdertijd een concert. Na een simpele aanrijding op het parkeerdek van het Ajaxcomplex wordt een verdacht busje opgemerkt. Kort achter elkaar ontploffen twee bommen, waarbij doden en gewonden vallen. Maar er is de dreiging van nog een mogelijke derde, zodat de

EOD het gebouw niet vrijgeeft voor de hulpverleners, die al spoedig aankomen. Wie weg kan komen, verlaat het stadion. Drie uur moeten de gewonden wachten en zijn ze afhankelijk van 'zelfredzaamheid' (aldus de voorlichters van de ministeries). Dat komt niet – zoals de NOS-verslaggever zei – door langs elkaar heenwerken van hulpdiensten, maar door de dreiging van die derde bom. Even over drie wordt deze gevonden en onschadelijk gemaakt. De hulpdiensten kunnen naar binnen om de gewonden af te voeren. In Den Haag en Amsterdam zijn de beleidsfunctionarissen al enkele uren bij elkaar om maatregelen te nemen en te coördineren. Vlakbij ➔

→ de Arena is inmiddels ook nog een terroristische gijzeling gaande in de Heineken Music Hall. Een arrestatieteam en onderhandelaars arriveren, de

Foto boven: Twee brandweerlieden 'vervoeren' een gewonde niet geheel volgens de regels van de eerste hulpverlening

Fotobaan, v.l.n.r.: Honderdachtendertig lotusslachtoffers bereiden zich voor in een van de zalen van de Arena

Arie Meijne heeft glasscherven in zijn buik, Anneke Dekker en Vera Manshanden van Lotusstudiegroep Castricum werken aan de laatste details

De eerste bezoekers verlaten de Arena na de twee bomexplosies

De politie 'in linie' drijft het publiek uit de Arena van het terrein af

Landmacht wordt ingeschakeld om te helpen bij de bewaking van het terrein. Een persconferentie in de vroege avond sluit de oefening af.

Lotus in actie

Dan de werkelijkheid. De geaccrediteerde pers – je mag als journalist niet zomaar naar binnen – moet zich tussen half elf en elf melden in de Arena. We mogen niet 'buiten de lijnen' wordt verteld. Maar ergens moet Lotus zich voorbereiden. Dus met een stalen gezicht een man in uniform vragen naar Lotus. 'Die deur door, dan de trap op...!' Dank u wel, goedemorgen! Onderweg – voorbij de officiële afzettingen – vraagt niemand waar ik heen ga. Een trap op en vervolgens een langwerpige

zaal, vol grimerende lotusslachtoffers. Alie van der Ploeg, coördinator van de lotuskring Kennemerland is de spil van het gezelschap. 'We zijn met honderdachtendertig lotus', vertelt ze. 'Van de kringen Schagen, Hoorn, Wormerveer, IJmuiden, Amsterdam, Hoogezand, Ken-

nemerland en Castricum. Ik ben gebeld door Binnenlandse Zaken of ik voor lotusslachtoffers kon zorgen. Ik heb ze naar de GHOR in Amsterdam verwezen omdat ik daarvoor vaak slachtoffers lever als er oefeningen zijn in Amsterdam en Haarlem. De GHOR kwam toen weer bij mij. Ik heb met een paar kringen gebeld en zo kreeg ik er genoeg bij elkaar. Ze vonden het schitterend, sommigen namen er zelfs een vrije dag voor. We kregen een draaiboek met voor elk lotusslachtoffer wat het mankeerde en naar welk ziekenhuis het gebracht zou worden. Dat was eigenlijk voor de verpleegkundigen en wij haalden eruit wat voor Lotus belangrijk was. Op de kringavonden hebben de deelnemers geoefend en heeft de rayonarts of de studieleider wat verteld over de achtergronden. Ook zijn er zo'n veertig poppen klaargemaakt, die de doden in de auto-wrakken moeten voorstellen. Een aantal lotusmensen wordt gekoppeld aan zo'n lijk. Zij spelen 'familie' die informatie moet geven. Op de tribune zit bovendien een oma met haar overleden kleinzoon.' Alie heeft vandaag een speciale zorg: de

gesproken door een meisje, dat vraagt waar ik heen moet. 'Naar de perskamer.' 'Dan bent u verkeerd gelopen', zegt ze streng. 'Oh ja, is dat zo?' Ze kijkt even naar mijn accreditatie en wijst: 'U moet daarheen!' In de perskamer staat een projectiescherm, waarop geregeld nieuwe feiten van de oefening zichtbaar worden. Er is ook buitenlandse pers, zoals de Westdeutsche Rundfunk. De tientallen journalisten hangen op stoelen of banken en slurpen hun koffie. Na enige tijd wordt het gezelschap, voor een deel sjouwend met camera's en statieven, naar het amfitheater begeleid. Op de tribune zo'n tienduizend jongeren. Studenten en scholieren, speciaal voor de oefening ingehuurd als publiek met daartussen een aantal lotusslachtoffers. Op het podium Ali B. Langzamerhand komt de zaal op stoom, de bezoekers wuiven ritmisch met hun armen, langs het plafond strijken nerveus de lichtbundels, de rap dreunt oorverdovend. Even een beklemmend gevoel, stel je voor dat hier inderdaad een bom zou ontploffen. Het zou een bloedbad worden. Plotseling een klap (de bom op het

'Mensen sta op, ga lopen ...'

tribune). Sommigen schrikken toch en stappen op. De sirene van de Arena loeit met tussenposen. Op de tribune lijkt niettemin weinig te gebeuren. Opnieuw het verzoek te vertrekken en de instructies van de beveiliging op te volgen. Geroep om Ali B. Het publiek ziet het toch als een lolletje, lijkt het. 'Mensen sta op, ga lopen, het programma is ten einde' roept de man op het podium.. Opnieuw gaan mensen naar buiten...

Eerste ambulance

Rond kwart voor een rijdt de eerste ambulance voor. In no time volgen er vele tientallen, die allemaal op een

veiligheid van haar lotusdeelnemers en met name dat ze niet onderkoeld zouden raken tijdens de lange oefening.

Ali B

Terug naar het toegestane gebied. Als ik een laatste deur doorga, word ik aan-

parkeervak) en kort daarop witte rook die over het podium drijft. De muziek gaat nog even door, verstomt dan. Een veiligheidsman komt naar voren en vraagt de tribunes te verlaten. Er wordt wat gelachen, enkelen vertrekken. Dan een tweede klap (de bom onder de

naburig parkeerterrein een plaats vinden. Ook de brandweer is met groot materieel uitgerukt. Niemand mag naar binnen, naar we later horen wegens de dreiging van de derde bom. Het Explosieven Opruimings Commando doorzoekt het complex. Zo lang moet

'Niets gedaan door omstanders'

➔ iedereen buiten blijven. Terecht, de veiligheid van de hulpverleners staat voorop. Op een van de parkeerdekken knetteren vlammen en roepen mensen om hulp. Ze zitten opgesloten, want de dekken zijn aan de buitenkant afgesloten met hekwerken. De brandweer begint het door te knippen. Als er een paar verwijderd zijn, zouden de gewonden daar kunnen worden afgevoerd. Maar ze blijven gewoon zitten, krijgen wel een paar dekens. Verbazing,

waarom halen ze die mensen er niet uit? Bomdreiging of niet? De brandweer is er nou toch? Draaiboek? Foutje? We zullen het niet weten. De redding volgt pas later in de middag...

Inmiddels komen groepjes mensen uit een van de deuren van de Arena. Het zijn ongekwetste bezoekers en misschien wat lopende lichtgewonden. Ze lopen eerst wat verwaasd rond en worden dan door de politie in een bepaalde richting gedirigeerd. Maar er zijn erbij die familieleden missen en niet weg willen, of die gewoon willen blijven kijken. De politie begint te duwen en te trekken. Er vallen zelfs klappen als bezoekers zich onwillig tonen. De ME wordt opgeroepen en in linie drijven ze de mensen voor zich uit. Dankbaar object voor de fotografen. De sirene loeit nog steeds met tussenpozen, een enerverend geluid dat niet bijdraagt tot de bestrijding van paniek. In de perskamer verschijnen meer berichten op het

scherm, onder andere dat uit de Arena vijf mannen zijn weggerend naar de Heineken Music Hall en dat daar waarschijnlijk een gijzeling aan de gang is. Hoe 'het beleid' in Den Haag en Amsterdam reageert blijft onzichtbaar voor de journalisten in de Arena. Er gebeurt schijnbaar niet veel. Pas als het EOC de derde bom onschadelijk heeft gemaakt – weer twee knallen – en om 15.34 uur het signaal 'veilig' heeft gegeven, is er ineens meer actie. Ambulances komen in grote aantallen langs een vaste route aanrijden en stellen zich op naast het stadion. Een traumahelikopter landt op een veld wat verderop. Verpleegkundigen gaan om vijf minuten voor vier het complex binnen. Dat is ruim drie uur na de eerste ontploffing. Zo lang waren de slachtoffers op zichzelf en elkaar aangewezen! Alie van der Ploeg van Lotus had verwacht dat het publiek op de tribune eerste hulp zou verlenen. Of de slachtoffers helpen uit de Arena te

komen. ‘Tot mijn teleurstelling is hier niets van terechtgekomen. Er werd niets gedaan door de omstanders. De gewonden zijn na drie uur door de brandweer en ambulancedienst van de tribune gehaald. In het echt zouden de mensen gelukkig wel handelend optreden. De slachtoffers zelf blijven dan evenmin afwachten, maar gaan naar de hulp toe. Al vallen ze van de tribune af, maar ze gaan weg! Ook de familieleden nemen hen mee naar buiten en blijven niet zitten. Wat mij opviel was dat brandweertenten heel gauw tegen Lotus zeiden dat ze er maar mee moesten stoppen omdat er te weinig vervoersmogelijkheden waren. Dat gebeurde ook bij het ambulancepersoneel. Lang niet alle honderdachtendertig lotusslachtoffers zijn in het ziekenhuis terechtgekomen.’

De situatie op de tribune wijkt dus duidelijk af van de werkelijkheid, want dan steken de bezoekers de handen wel degelijk uit de mouwen. Het blijft tenslotte een oefening.

De brandweer begint ook van buitenaf de gewonden van het parkeerdak te redden. Er komt een hoogwerker aan te pas. Sommigen stappen in het bakje, anderen worden op een brancard gelegd en zo door de hoogwerker naar beneden gebracht.

De journalisten en fotografen zoeken naar onderwerpen. Ze lopen in de toe-

gestane vakken van de Arena en maken hun opnamen.

Amateurs

Ergens binnen zitten hoogwaardigheidsbekleders op een eigen tribune. Soms komen ze naar buiten en dan krijgen ze direct vragen te beantwoorden van de pers. Een van hen is professor B.J.H. Ale, hoogleraar Veiligheid en Rampenbestrijding aan de Technische Universiteit Delft. Ik vraag hem of het geen tijd wordt – zeker nu gewonden urenlang zonder hulp bleven – dat de overheid het behalen van een Diploma Eerste Hulp serieus gaat stimuleren. ‘Stimuleren? Ik weet eigenlijk niet wat amateurs in deze situatie kunnen doen. Ik zou daarop niet direct antwoord kunnen geven.’, zegt hij peinzend. Aan het einde van de middag krijgt de pers een rondleiding naar een van de getroffen parkeerdekken. Het ziet er troosteloos uit. Verbrande autowrakken, brokstukken, doden en gewonden. Brandweertenten blussen kleine brandjes en bekommeren zich om slachtoffers. Goed bedoeld slepen ze met een gewonde op een manier die elke EHBO’er de haren te berge zou doen rijzen. De man wordt onder de armen en bij zijn benen gepakt en als een zak weggedragen.

Om vijf uur gaan leden van het Identificatie Team van het Korps Lande-

lijke Politiediensten naar binnen om de doden te identificeren. Het is koud en het regent. Buiten kleumen de politieagenten bij de afzettingen en zwaar bewapende militairen bewaken het gebied van de gijzeling in de Heineken Music Hall. De laatste gewonden worden afgevoerd. Van de grote autowegen in de omgeving is de rechter rijstrook afgesloten en hierover rijdende de ambulances met blauwe zwaailichten en luide hoornsignalen. Hoe het uiteindelijk allemaal is verlopen? Dat hopen we te lezen in het rapport van het COT. Een ding is duidelijk: slachtoffers waren drie uur aan zichzelf overgelaten, zonder medische hulp en nog wordt de eerstehulpverlener die levensreddend kan optreden door de overheid doodgezwegen. Je kunt er bijna zeker van uitgaan dat hierdoor bij een werkelijke aanslag meer doden vallen dan nodig is.

Foto linksonder: De brand op het parkeerdak is nog niet geblust als de eerste slachtoffers naar buiten worden gebracht

Foto linksboven: Als het complex is vrijgegeven, stellen de ambulances zich vlakbij op en gaan de verpleegkundigen naar binnen om de gewonden te verzorgen en af te voeren

Foto rechtsboven: Het parkeerdak waar de eerste bom ontplofte biedt een troosteloze aanblik